

התעללות בבעלי חיים – הנחיית המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים)

סיכום

סעיף 2 (א) בחוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים), תשנ"ד-1994 (להלן: "החוק") מורה כדלקמן: "לא יענה אדם בעל חיים, לא יתאכזר אליו ולא יתעלל בו בדרך כלשהי".

סעיף 17 (א)(1) לחוק מורה כדלקמן: "העובר על הוראת סעיף 2, דינו – מאסר שלוש שנים או הקנס האמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין".

סעיף 17 (א)(2) לחוק מורה כדלקמן: "העובר על הוראת סעיף 2 (א) תוך גרימת סבל חמור בכוונה, דינו – מאסר ארבע שנים".

שתי תכליות מרכזיות הן לאיסור התעללות בבעלי חיים¹:

א. התכלית האחת נובעת מההכרה שפגיעה בבעל חיים אינה מוסרית. המצווה היא שלא לצער בעלי חיים באשר בעלי חיים הם, ובה מודגשת זכותו של בעל החיים שלא להיות נתון למעשי עינוי.

ב. התכלית השנייה שמה את הדגש על השפעת המעשה על נפש האדם המתאכזר. ההנחה היא שאדם שמתאכזר לבעל חיים, הולכת ומתפשטת בו תכונת האכזריות.

ההבדל בין עבירת ההתעללות הכללית לבין עבירת ההתעללות בנסיבות מחמירות בא לידי ביטוי בשניים:

- א. היסוד העובדתי – נדרש סבל חמור.
- ב. היסוד הנפשי – נדרשת כוונה לגרום סבל חמור.

עבירת ההתעללות בבעלי חיים

יסודות העבירה²:

היסוד העובדתי בעבירה הנו אחד משלושה מעשים: עינוי, התאכזרות והתעללות.

"עינוי" משמעו גרימת סבל, כאב וייסורים; "להתאכזר" פירושו להרע, לנהוג ברוע לב, שלא ברחמים, בקשיחות לב; "התעללות" פירושה התנהגות קשה ואכזרית, השפלת הזולת, עשיית רע לזולת. מטבע הדברים, קשה לגדור הגדר-היטב כל אחד מהמושגים אשר יש בהם מן המשותף – גרימת סבל לבעל החי.

נפסק, כי די בכאב או בסבל – לאו דווקא בדרגה גבוהה במיוחד. רק מקרים בהם המעשה גרם לבעל החיים "חוסר-נוחות-קל-ביותר" יוצאים מגדר החוק. כמו כן, גם פגיעה נפשית בבעל החיים היא אסורה, אם כי, מטבע הדברים, הקושי להוכיחה יהיה רב יותר.

¹ רע"א 1684/96 עמותת תנו לחיות נגד מפעלי נופש חמת גדר בע"מ (פורסם ב'נבו') (להלן: "פס"ד חמת גדר")

² כפי שאלה פורשו בפס"ד חמת גדר.

היסוד הנפשי, הנדרש לביצוע העבירה, הוא מודעות.

יסוד ההצדק:

נפסק, כי ייתכנו מקרים בהם עינוי מודע לבעל חיים לא ישכלל עבירה, וזאת כאשר ישנה תכלית ראויה למעשה. רק גרימת סבל בלתי מוצדקת ושלא-לצורך תגבש עבירה של התעללות, התאכזרות או עינוי. השאלה מהי תכלית ראויה, היא שאלה ערכית אשר נגזרת מערכי החברה ותרבותה. יתכנו מקרים בהם התשובה על שאלה זו תהיה מורכבת. כך למשל, יש להבחין בין גרימת סבל לבעל חיים שנועדה לקדם תועלת רפואית לבין גרימת סבל לבעל חיים שנועדה לקדם הפקת תמרוקים; בין מעשה שתכליתו שעשוע גרידא לבין מעשה שנועד לקדם אינטרס חיוני עבור האדם.³

באופן כללי ניתן לומר שככל שהתכלית מקדמת אינטרס אנושי חיוני יותר, כך מידת הסבל שתותר תהיה גבוהה יותר. יסוד התכלית הראויה מחייב **פרופורציה** בין תכלית גרימת הסבל לבין נסיבות גרימת הסבל (עוצמתו ומשכו).

נוסחת האיזון שנקבעה בפס"ד חמת גדר עושה היקש מ"מבחן המידתיות" המנהלי ולפיה בבחינת קיומה של תכלית ראויה, יש לבחון שלוש שאלות:

1. האם **תכלית** גרימת הסבל – ראויה.
2. האם **האמצעי** שנקט להשגת התכלית – מידתי.
3. האם יש **שקילות** בין הסבל והייסורים שבעל החיים נושא בהם לבין התכלית והאמצעים.

הנסיבות המחמירות

כאמור לעיל, הנסיבות המחמירות באות לידי ביטוי בשני גורמים: (א) גרימת סבל **חמור**; (ב) **בכוונה** לגרום סבל חמור.

סבל חמור:

הבחירה להרכיב את יסוד הסבל החמור על יסודות עבירת ההתעללות הכללית – עינוי, התאכזרות או התעללות – מלמדת שהפער בין שתי העבירות אינו נעוץ באופי **שונה** של מעשים כי אם **בעוצמתם**.

"סבל חמור" יכול לבוא לידי ביטוי באחד או יותר מהאלמנטים הבאים:

א. **אופן הפעלת הכוח** על בעל חיים – לדוגמא: לא דומה פגיעה בידים לפגיעה באמצעות כלי משחית; לא דומה הכאת בהמה גדולה באמצעות מקל בגבה לדקירתה באמצעות חפץ חד או חשמולה באיברים רגישים בגופה. להלן דוגמאות לאופנים שונים של הפעלת כוח אשר יש בהם לעלות כדי גרימת סבל חמור: קשירת כלב לרכב וגרירתו;

³ ראה בהרחבה: הרגולציה על ניסויים בבעלי חיים בחוק הגנה על בעלי חיים (ניסויים בבעלי חיים), תשנ"ד-1994, שמתיר ניסויים בבעלי חיים לתכליות מסוימות, ובהגבלות שונות.

הטחת גור כלבים בקיר; השלכת בעל חיים מגובה רב; נעיצת קנה חד בצוואר צב ים; מרדף ממונע אחר צבי עד אפיסת כוחותיו ושיסוי כלב כדי להרגו; שפיכת חומצה קטלנית על גופו של כלב.

ב. **עוצמת הכוח** שהופעל – לדוגמא: לא דומה הכאה במקל דק להכאה בברזל עבה.

ג. **משך הזמן** בו הופעל הכוח – לא הרי אירוע חד-פעמי קצר כהרי מסכת אירועים שנמשכת על פני שעות או על פני תקופה; לא הרי מחדל של הזנחה קלה לתקופה קצרה, כהרי הזנחה פושעת לתקופה ממושכת.

ד. **חומרת הפגיעות** הפיזיות או הנפשיות⁴ בבעל החיים – ככלל, ככל שהפגיעה חמורה יותר (לרבות מוות), יש בכך כדי ללמד שנגרם לבעל החיים סבל חמור.

ה. **סוג בעל החיים ופער הכוחות** בינו לבין האדם – לא דומה פגיעה בחוחית לפגיעה בכלב; לא דומה פגיעה בכלב לפגיעה בשור ולא דומה פגיעה בגור חתולים לפגיעה בחתול בוגר. ייתכנו מקרים בהם התנהגות מסוימת תהווה התעללות סתם ומקרים אחרים בהם אותה התנהגות תהווה התעללות בנסיבות מחמירות – הכול בהתאם לסוג בעל החיים, לגילו, לגודלו ולרגישותו לפגיעה המסוימת שנגרמה לו.

ו. **התנהלות אכזרית לאחר האקט האלים כלפי בעל החיים** – לדוגמא: הותרת בעל חיים גוסס או מתבוסס בדמו ללא טיפול; השלכת בעל חיים שסובל סבל חמור בעקבות מעשה אלימות כלפיו תוך התעלמות מהסבל החמור בו הוא נתון וכיוצ"ב. יצוין, כי מקום בו להפקרת בעל חיים פצוע לא קדמה התנהגות שעולה כדי עבירה, יש מקום להתייעץ עם מומחים בשאלת הסבל שנגרם, כמו גם לבחינת השאלה המשפטית בדבר התקיימות יסודות העבירה במחדל.

אין באמור לעיל כדי להוות רשימה סגורה, ומטבע הדברים, יתכנו נסיבות נוספות שיעלו לכדי "סבל חמור"⁵.

דרך המלך להוכחת סבלו של בעל החיים היא באמצעות חוות דעת מומחה. זאת במיוחד במקרים בהם ה"סבל החמור" אינו גלוי וברור על פניו, או כשמדובר בפגיעה נפשית שעולה כדי "סבל חמור". עם זאת, יתכנו מקרים בהם ניתן יהיה להוכיח "סבל חמור" באמצעים ראייתיים נוספים, ולא רק באמצעות חוות דעת מומחה. כך ייעשה במקרים בהם ההתאכזרות ברורה על פניה או כאשר יש פגיעה פיסית חמורה בבעל החיים. במקרים אלה, ניתן להסתמך על השכל הישר ועל ההיגיון הפשוט.

בשאלה מתי מדובר במקרה מובהק כאמור, מן הראוי להתייעץ עם האגף לרווחת בעלי חיים בשירותים הווטרינריים במשרד החקלאות.

⁴ מחוות דעת מומחים במספר תיקים עולה שעקה שנגרמת לבעל חיים, גורמת לירידה באפקטיביות המערכת החיסונית של בעל החיים, לגרימת מחלות ואף למוות. בעל החיים לא יאכל בעקבות עקה, ייגרמו לו מחלות לב וכדומה, וכאמור, במקרים לא נדירים, העקה תגרום למוות.

⁵ כך למשל, סעיף 1א2 (א) בחוק מורה: "בעלים של בעל חיים או המחזיק בו חייבים לספק לו את צורכי מחייתו, לדאוג לבריאותו ולמנוע התעללות בו." לא מן הנמנע שאי סיפוק צורכי מחייה בסיסיים יהווה מחדל שגרם ל"סבל חמור" כמשמעו בחוק. כך לדוגמה, אי סיפוק מזון ומים שגרמו להרעבה קיצונית או התייבשות או אי סיפוק טיפול רפואי בסיסי.

כוונה לגרום לסבל חמור :

מניסוח החוק, כמו גם מדברי ההסבר לו, עולה שעסקינן בעבירה תוצאתית. קרי, אין מדובר בעבירת התנהגות עם יסוד נפשי של "כוונה מיוחדת" כי אם ביסוד נפשי של כוונה, ותוצאה של גרימת סבל חמור. שהרי, הניסוח אינו "העובר על הוראת סעיף 2(א) בכוונה לגרום לסבל חמור" אלא "העובר על הוראת סעיף 2 (א) תוך גרימת סבל חמור, בכוונה".

כוונה תתפרש כמשמעה בסעיף 20 (א)(1) לחוק העונשין היינו "במטרה לגרום לאותן תוצאות", היינו במטרה לגרום לסבל חמור. בהתאם לסעיף 20 (ב), גם ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן, ובהתאם לסעיף 20 (ג)(1) יחול כלל הצפיות.

לסיכום, הנסיבות המחמירות של עבירת ההתעללות בבעל חיים באות לידי ביטוי בשני תנאים מצטברים: (א) תוצאה של גרימת סבל חמור; (ב) יסוד נפשי של כוונה לגרום סבל חמור.

"סבל חמור" משמעו הסבת כאב פיזי או נפשי שעולה כדי 'סבל חמור'. דרך המלך להוכחת סבל חמור היא באמצעות חוות דעת מומחה. עם זאת, יתכנו מקרים שבהם ניתן יהיה להוכיח 'סבל חמור' ללא חוות דעת מומחה. כך במקרים בהם ההתאכזרות ברורה על פניה או כאשר יש פגיעה פיסית חמורה בבעל החיים. זאת כאשר נעשה שימוש באמצעים מובהקים הנחזים בעיני בני אדם כמסבי כאב משמעותי, בהתחשב באופן הפעלת הכוח, בעוצמתו, במשך הזמן שהופעל, בחומרת הפגיעות שנגרמו לבעל החיים, בסוג בעל החיים, בפער הכוחות בין האדם הפוגע לבין בעל החיים, בהתנהלות המתעלל לאחר אקט ההתעללות וביתר נסיבות המקרה.

"כוונה" – כמשמעה בסעיף 20 בחוק העונשין.

1.7.24

תאריך
הישיבה